

Tartalom: Unio, (Szentiváni Mihály) 71. l. Hiuság és szerelem, (Veress József) 75. l.

Unio.

(Vége)

7-ik ellenvetés: Erdély sarkalatos és diplomás tiszteit szabadon választja, Magyarország pedig nem. Megeshetik, káromlást szólok, de nekem úgy tetszik, mi erdélyiek ezen jogunkat kissé tulbecsüljük. A' szabad választás kétségen kívül egyik legszebbike a' népjogoknak, 's csaknem elkerülhetlenül szükséges mód arra, hogy a' közdolgok ne bureaucratiai, hanem nemzeti irányban fejlődjenek ki, a' hivatalokra ne pártfogó kegy, nexus, nepotismus, féregi csuszás, jellemrontó hizelgés emeljék az egyéneket, hanem közbizodalom, 's ennek megnyerésére szükséges érdem, önalkalmazás, határozott jellem, szóval polgári erény, de azon választásmód, mellyet főhivatalainkra nézve gyakorlunk az 1791beli RR kegyéből nem szabad választás, hanem egy olly compositio, melly mindenik ellenkező rendszerből egyesíti a' rosszat magában. Első főhibája — mert csak a' főbket akarom érinteni — hogy választásinkban valláshoz vagyunk kötve. Vallási hitet és szabadságot korlátolni annál inkább elnyomni akarni megbocsáthatlan zsarnokság, de ebből korántsem következik, hogy hivatalt minden vallás egyenlően viseljen, akár vannak közte rá alkalmas egyének akár nincsenek, sőt félreértése a' vallás nagyszerű eszméjének, ha illy csekélységekre használjuk fel szent nevét. [A' vallásnak, mint már fennebb érintetem, polgári ügyekkel semmi köze.] Lehetnek egy vallás hívei közt nagyon kegyes, istenfélő,

derék emberek, de azért némelly időszakokban némelly hivatalokra nézve a' legalkalmasabb egyének nem köztök találhatók, 's nem gnyolása lenne-e azon vallásnak, ha közülök illy esetben egy aránylag érdemtelen emeltetnék hivatalra az érdemesebb hátrátolásával, csak azért, nehogy egyik templomban több tisztviselő imádjá az istent, mint a' másikkban? Második főhibája választásmódunknak, hogy nem csak egy hanem egyszerre több egyént kell választani, t. i. minden vallásból hármat 's így öszvesen a' négy bévett vallásból tizenkettőt, némelly helyekre pedig még többet, pl a' három ítélőmesterségre, ha egyszerre választatnak, mint 1834-ben, 27et. Szerencsés egy országnak kell annak lenni, hol olly kis kiterjedésen, mint Erdélyé, 12 főkormányzónak, 27 ítélőmesternek való egyén létezik, sőt mivel féltehetjük, hogy a' pártok nem ugyan azon egyéneken egyeznek meg, még több! Milly kevés biztosítás lehet, hogy ennyi számba mind a' nép bizalmával diszeskedők fognak bėjutni, 's miután 11 közbizodalmat nyert bév választatott, nem fog-e a' 12ik ollyan lenni, kit az ország és nemzet legkevésbbé akar azon hivatali polczon látni? Miképp remélhetni, hogy illy számos választandók közt bizonyos elnézés lehessen elv és szellem tekintetében a' megújítandó tisztikarra nézve, 's ha történik is illy elnézés, annyi különböző értelmességű, jellemű 's érdekű ember közt kivihető lesz-e és nem kell-e néha a' legkeményebb pontokban megbukkanni, vagy ollyan egyént is, kit különben jó lélekkel nem akarnának, akarni politikából, mert akarják vagy nem, többséget tud magá-

nak szerezni? Harmadik főhibája, hogy az egyszer megválasztottak többé választás alá nem jönek. A' választás egyik főhaszna, hogy nem csak választáskor, hanem választás előtt és után is nagyon megjámborodnak, udvariasodnak sőt becsületesednek az emberek. Még olyak is, kiket a' bétöltendő hivatalokra senki, önmagokat kivéve, nem szánt, bámulatos metamorphosisokon viszik keresztül szellemöket, 's olly szép dolgokat tesznek, hogy az ember nem győzi szemét száját tátani; a' volt hivatalosokat egyszerre elborítja a' mea culpa érzete 's ön sanyargatással és keresztényi áldozatokkal sietnek büntetést nyerni, az új hivatalosokra nézt általában bételik, hogy „új seprű jól seper.“ De ez csak néhány havig vagy hétig tart így, mint megyei hivatalainknál olly gyakran tapasztalhatjuk, lassanként kezd a' meglágyult lelkiösméret ismét megszontosulni 's minden a' régi lábra visszatérni, míg az „annuatim bñcsuzzanak“ halál csengettyüként nem kezd viszont fülökbe hangzani. Ha hivatalra csak egyszeri választás kívántatik, valóban emberi gyarlóságunknál fogva igen könnyen történhet 's tán gyakran történő is, mi a' Lessing gólyájával történt, mely az alattvalók egy részét azért faldosta fel, mert választotta, a' más részét mert nem választotta királyul. Nem mondom, hogy illy panaszaink lennének országosan választott tiszteinkre, mert igen szép vonása a' magyar nemzet nemes lelkeinek, hogy még az igen természetesen félhető hibák is gyakran nem történnek meg nálunk, de viszont azt kell mondanom: „egyszer lesz, a' mi nem volt.“ Végre negyedik lényeges hibája választás módunknak, hogy választottaink megerősítés alá terjesztendők, minélfogva a' kormány a' felküldöttek közül szabad választásai 's megerősítési jogot igényel, 's igényét tetteleg is gyakorolja; én az illy választást, megvallom, rosszabbnak tartom, mintha a' kormány kötetlen kézzel nevezne ki tiszteket, mint önként értetik felelet terhével tartozókat, 's következőleg mihelyt az ország bizodalma nem gyámolítja polczukon, azonnal lelépendőket. Mert illy válasz-

tás mellett nem az lesz hivatalbeli, kit az ország akar, sem az, kit a' kormány akar, hanem kit egyik is akar egy kissé, másik is akar egy kissé, következőleg megtörténhetik, habár eddig nem történt is, hogy ollyanra essék mindkettőnek választása, a' kitől egyik sem fél, mert nem elhatározott, nem szilárd, nem tevőleges jellemű, hanem inter utrumque nihil. Újból ismétlem, hogy ezen eset még eddig nem történt, de ki áll jól, hogy illy természetszerű eset ezután nem történend, még igen gyakran?

Volt idő, midőn azt hittük: csak a' substitutiót kikerülhessük egyszer, 's országosan választott tiszteink legyenek, vagy — a' mit egynek tartánk — olyak, kiket ohajtunk, kikben bizunk: alkotmányunk meg lesz mentve. Im megtörtént, a' mit kívántunk. Kormányunkon országosan választott férfiak ülnek, és olly férfiak, kik a' közbizodalmat érdemlik és birják, most éppen úgy, mint választás előtt, kiknek honfias érzetét, alkotványszerű gondolkozás módját, törvényes és hazafi tettekre készségét hivataljuk meg nem változtató, szóval olyak, kiknél illy választás mellett jobbakat nem remélhetünk, 's bételvék-e vágyaink? Sokban — igen is, de az ígéret földjétől vajmi messze vagyunk! és leszünk bizonyosan mindaddig, míg restauratiótól várunk idvet, mert kormányrendszerünk nem olyan, mint pl. az angol vagy franczia, hogy a' kormányon ülők szelleme szabja meg a' dolgok folyását, hanem — szóljunk csak gyakorlatilag — hazánk kormánya egy nagyobb gépnek távolibb kis kereke, melynek némi szabad játéka van ugyan, de általában kimért körben szokott forgani.

Ezen okoknál fogva én a' sarkalatos és diplomás hivatalok választhatását nem tartom olly fontos jognak, mint Erdélyben igen sokan, 's arányos engedély mellett kész lennék róla egészen is lemondani, következőleg rám nézve az unio nagyszerű kérdését még az sem nehezítené, ha egészen le kellene róla mondanunk. De ezen eset nincs. Magyarországnak Ulászló VI. decr. 5. 's több czikkjei értelmében szintűgy jog

van sarkalatos hivatalaira választani, mint Erdélynek; ezen jogát a' nádori és koronaöri hivatalokra nézt gyakorolja is, 's ha szükségét látja, lesz ereje a' többire nézt is kivíni. Egyébránt is volt már fennebb-érintve, hogy Erdélynek kebelbeli ügyeire nézve kormánytanácsa az unio után is megmaradna, 's következőleg választási szabadsága is. Magyarország hihetőleg nem kívánná, hogy olly jogainkról lemondjunk, mellyek az unio utáni közjogi állapottal öszve nem ütköznek 's előhaladását és jóllétét nem akadályozzák.

8ik ellenvetés: Erdély elveszteni é a pprobatai és compilatai szép törvényeit. Magyarországiak rendesen félmosolylyal szoktak Approbatánkról és Compilatánkról szólani, 's ez nagyon természetes, miután a' sajtó után csak nevetségesebb oldalait ismerik ezen törvényeinknek, pl. tarka nyelvét, hogy három forintért felkötendő a' tolvaj, hogy paraszt ember és béres szolga posztó ruhát, nadrágot és csizmát, dupla és forintos süveget, gyolcsinget viselni semmiképpen ne merészeljen 's t. e. De vannak ezen könyvekben, főképp a' közjog körül olly törvények is, mellyek bármelly nemzet alkotmányának dicsőségére válnának; (ilyen főképp a' Compilatában foglalt fejedelmi feltételek 9ke, melly Észak-amerika alkotmányának fénypontja; ilyen csaknem mindenik fejedelmi feltétel; ilyen az AC. II. r. I. tit. 11. art., — II. r. 5. tit. III. r. 1. (egységi hit). 14. 21. tit. III. r. 76. tit. 1. 15. 's még sok magas szellemű czikk; általában lélekemelő azon erőteljesség, mellyel ezen törvényekben a' haza jogai kimondatnak, azon nyájaskodó hang, mellyel a' haza 's nemzet említetnek hennök. Ezen törvényeire Erdély méltán büszke, 's ha némellyikét arany betűvel kívánná iratni, még akkor sem becsülné tul azokat, de egy fatumunk csakugyan e' részben is van: azon törvények többnyire olyanok, [mint a' pompáson felöltötött halott a' koporsóban.] Nagyrészők halva született, több csecsemő korában holt el, van ollyan is, melly férűkort ért 's nagy tetteket mivelt, de bár

mennyire magasztaljuk dicsőségét 's fényes tetteit, azért még sem kel föl koporsójából. [Igy ha tán el kellene is vesztenünk azokat, nem az unio által vesztenők el. Am de ha feltámaszthatjuk valamiként csak az unio által tehetjük,] mert azon törvények nagyobbára Magyarország könyveiben is megvannak más szókkal írva; némellyikét édes anyai meleg csókjaival már fel is élesztette tetszhalotti álmából, 's már feltalálta a' csudagyógyszert, melly által halottakat támasszon. Önmaga Magyarország első, kit feltámaszta, de nem kornyadozó lábbadozásra, hanem megújult életre, miként születik újjá hamaiból a' Phönix. Magyarország nem kívánja, hogy a' magyar nemzet közjoga csökkenjen, 's ha még egyszer dicsőbb törvényeink sanctionálását kellene is kivínia, az egy olly országgyűlésnek, mint újabb kori gyűlései voltak — pedig a' leendőktől még több erőhatóságot remélhetünk — csak fél napi munka lenne.

9-dik ellenvetés, hogy Magyarországon az 1715-beli 7-dik czikk nyomán hűtlenség esetében gyanura is elfogható a' nemes ember, Erdélyben pedig nem. Ítélet nélkül senkit nem büntetni nem csak szép, de elengedhetlen emberi jog, 's Erdély igen józanul cselekedett midőn még a' hűtlenségi terhes bűn esetében sem adott helyet, legalább nemesekre nézt, a' gyanura elfogásnak. De valjón van-e törvényeinknek olly biztositéka, hogy mivel törvény szerint nem lehet nemest gyanura elfogni, tetteg se fogjanak el senkit, nem hűtlenségért, de más csekélyebb bűnért is? A' tapasztalás eléggé megfelelő kérdésre mind általában, mind jelesen a' hűtlenség eseteire nézt; így ezen törvényünk is egy igen szép csengésű harang, nemes érczekből öntve, csak kár hogy nincs ütője. A' mi Magyarország 1715-beli 7-dik czikkjét illeti, tudjuk, hogy ők magok sem nagyon dicsekesznek vele 's azért bátorságban lehetünk, hogy erővel nem fogják nyakunkba kötni, 's ha csak ez akadályozná az uniot Magyarország részéről hamar tisztába jönnék. Egy országgyűlésnek nem nagy baj egy olly törvény czikkely, mellyet ő hozott, 's mellyet joga van

magyarázni, módosítani vagy el is törlni. Egyébaránt' az 1715. 7. nem is olly veszedelmes, mint első homlokkal tetszik, annak körülményeit 's szellemét felfogva úgy értjük, mint kell érteni, és mint az ország legközelebből értendőnek kimondotta. Ha fogtak el gyanura egyéneket Magyarországon, az ország tudott is szert találni szabadon bocsátásukra. Im nálunk, szintén vontak kereset alá némellyeket olly ügyekért, mint Magyarországon, 's kérdem: mellyik ország lépett fel erőhatósabban 's több sikerrel? Magyarország-e' rossz törvényü, vagy Erdély, mellynek illy törvénye nincs?

10-dik ellenvetés: Terhes lenne az erdélyieknek Pestre menni perlekedni, kivált a' székelyeknek. Megengedj, nyájas magyarom és székelyem, hogy e' fontos ellenvetést illy későre hagyám, melylyet pedig mindig legelől hallottam felhozatni. Tudom, hogy nekünk a' per éppen olly fontos dolog, mint német embernek a' spectakl, vagy bécsinek a' Szent István tornya, de én már egyszer fontosabbnak láttam a' többit, 's még itt is elégnek tartom futólag áthaladni ezen egész perpatvaros kérdésen. Lehetne ezen ellenvetésre igen röviden csak annyit felelni, hogy [egy perlekedők magános és nagyon csekély, nagyon fonakul értett érdeke nem is öszvemérhető olly ügygyel, melly egy egész nemzet jóllétét czélozza] lehetne mondani, hogy mai világban Pest közelebb van, mint néhány év előtt volt Kolozsvár; lehetne mondani, hogy peresnek nem is szükség perét mindig strázsálni; lehetne mondani, hogy Pest csak ugyan közelebb van, mint Bécs, már pedig a' székely vagyon feletti per 5 forinton feljül Bécsig felvihető, sőt a' szokásba jött folyamodásoknál fogva ma már nem igen foly le per, melly folyamodás útján néhányszor meg ne járná Bécsset. . . . Lehetne mondani sok illyet felelni igen röviden, de ezzel az ellenvetők kielégítve nem lennének, mert inkább vesszen az unio, mint sem ők ne alkalmatlankodhassanak referenseiknek és ügyvédeknek,

szóljunk hát komolyabban. Magyarországnak, mint váltó törvényszékeik elrendezéséből látszik, nem nézeté az ítélőszékeket Pesten központosítani, azért hihetőleg eszébe sem jutott Erdélyt Pestre fārasztani perlekedni, legfennebb azt kívánhatná, hogy a' perek a' hétszemélyes tábla előtt végképpen dőljenek el, ebben pedig nyernénk, mert akkor nem kellene Bécsbe mennünk perlekedni. [A' törvényes perfolyam az unioval nincs kapcsolatban] láthatjuk ennek példait Erdélyben, hol igen sok törvényhatóság gyakorol egészen sajátzerü perfolyomot, főleg a' felvitelekben, még is igen szépen egyesülve vagyunk. Ezen viszony maradhatna — ha éppen megmakacsitanók magunkat mellette — Erdély és Magyarország közt az unio után is, következőleg megmaradna első perlekedési székünk, királyi táblánk, és így királyi táblai bíránk is, mi nagy fontosságu körülmény. A' székely folyvást maga füstjén perelhetne, mint most a' ns. szász nemzet, 's a' peres informálni hazul mehetne.

De mi szükség uniora illy tág kötelek mellett? hallottam kérdeni sokakat. Boldogok, kik illyeket kérhetnek! Ők csendesen alusznak az örvény felett.

11-dik ellenvetés: Erdélynek magány joga tökélyesebb, perfolyami rendszere, főképp az adósságok felvételében rövidebb 'sat. Igen, mi ezzel szoktunk dicsekedni, 's még a' magyarországiak is rá hagyják dicsekvésünket, feledve, hogy még a' legrövidebb tett (facti) kérdésü perekben is, millyen a' panaszos, (spolium), harmadnapos (tridualis), harmadnapos szóbeli (tridualis verbalis) ügy 'sat, mióta a' folyamodásoknak birodalmon belől minden esetben függesztő erő kezdett tulajdonítani, évekig elhurczolhatni a' pert büntetlenül; hatalmaskodási 's más személyes tetti pereinkből pedig a' tettes rendesen kihal, ha ugyan rossz ügyvédet nem fogadott. Adósságos pereink folyamin azon visszás alapu javítást tettük, hogy ott kezdődik, hol végződnie kellene, t. i. elégvételen, innen ezen anomalia helyre ütésére olly gyakorlat csuszott bé ezekben

is, melly a' pert szinte megörökösíti. Egyéb pereink szint olly ráklábon mozognak, mint Magyarország, csak annyi különbséggel, hogy míg mi kirekesztőleg közjogi kérdésekkel bifeződünk hongyüléseinken; Magyarország egyszer mind magányjogát 's kiválva hiteli törvényeit tökélyesbíti; így nekünk nagyon szükséges sietnünk a' dicsekvéssel, különben ma holnap nem lesz jogunk rá. Egyébaránt e' pontra nézve is ismételhetem azt, mit az előbbinél és még több helyt mondek, hogy az unioval nincs kapcsolatban.

12-dik ellenvetés: A' só árra Magyarországon emel tebb, mint Erdélyben. Hogy Magyarország nem kívánja Erdéllyel magyarországi árron fizettetni a' sót, biztosítást nyujthat Marmaros példája, 's azok, mik e' tárgyban a' részek visszakapcsolásakor az alsó tabla által határozottak; azért erről nincs is több czáfolatra szükség.

13-dik ellenvetés: az ügyvédek féltik, hogy diplomájok haszonvehetlenné lesz. Erre már a' fennebbiekben megvan a' felelet. Alapos törvénytudó emberre mindig van és lesz szükség; a' szerzett ismeretek akkor is hasznosok és szükségesek lesznek; igaz, hogy némelly ujakat kell még szerezni mellé, de hiszen az nem akadály, különben minden előhaladást meglehetne azzal gátolni, hogy az ügyvéd urak stalluma kárba megy.

Van még egy ellenvetés, mellyet pirulok is kimondani, de mivel sokan igen fontosnak vélik már csak eléhozom: némellyek vádolják a' magyarországiakat, hogy Erdélyt és népét göggel lenézik, vállolatit provincialis érdekből nem pártolják, ste. Ez olly elfogult képzelgés, hogy rá vétek lenne szót vesztegetni; remélem magyarországi rokonink adandó alkalmakkal tetleg megezafolják. Nekem részemről illyszerű panaszom nem volt, sőt szerencsés vagyok ellenkezőjével dicsekedhetni.

És ezek az ellenvetések, mellyek az unio ellen legtöbbször hallatnak. Van ezeken kívül még egész özöne az ellenvetéseknek, mellyeket a' tudós antiquitasok molyette poros lapokról, rég elfeledett levéltárok póklakta zugaiból szoktak elővonogatni, nem kis neheztelés közt, hogy a' világ nem méltányolja nagy tudományu okait. Én ezekkel a' tiszteletre igen méltó jó urakkal vitatkozásba nem elegyedem, az ő harczuk hasonlít a' sakk játékhoz; ha nyertek ha vesztek az élő világ sem nyert sem vesz-

tett, zugolódásuk olly ártatlan, mint a' ki olvasó szobájában morog, hogy Lemerciére miért nem támadja meg az ő terve szerint Abd-El-Kadert; ők podágrás öregek, kik Napoleon helyett akarnák vezérelni a' világot. Ok messze hátul a' hadsereg megett mindig azzal tépelődnek, mit mások rég elfeledtek, de igen nagy szerencsétlenségök, hogy a' világ becses személyökért, minden mély tudományuk mellett sem elég balga megállítani korszerű reptét.

Eunyi volt, a' mit el akarék mondani, vagy is a' mit elmondhaték. Igen jól tudom, hogy nem e' kisszerű és csak a' külhétjon kinlódó kérdéseknek kell fennforgani az unio körül, de előbb e' legmindennapibb elfogultságok ködét kell eloszlatni, hogy magasabb szempontból lehessen a' kérdés terét áttekinteni. Ha illy a d h o m i n e m vonatkozó erősegekkel egyszer eltűrhetővé tettük a' kérdést, akkor szabad vitatkozási téren kifejthetők ollyak is, mellyeket akkor tán megtapsolnak, most pedig kövel felelnének rá.

Szives olvasóm! én csak dadogva beszélheték, de te érts jól, 's nem sokára egy gyökezebb értekezéssel fejedtesd el e' gyenge kezdetet.

Szentiváni Mihály.

Hiuság és szerelem.

Eredeti novella.

I.

Kezeit tördelve, jár alá 's fel szobájában Hamvay Kálmán. Lépése, mint romlott óráé aránytalan, 's ha arczatáról belsőbe pillantunk, átfogjuk látni, hogy ott valami baj van, mellynek fájdalma ollykor nehéz sohajtatokat küld ajkaira, azt is, hogy baja nem új vendég szívházában, mellyet néminyugodtsággal láttatik szenvedni, mintha szokva lenne hozzá. Bajban edződik az ember komorabb életre, mellynek megszokása gyógyír, kibékülés, megnyugodás, de hol ez utóbbi feledés nélkül él, ott gyakran kísértő emlékekkel térünk meg az eredeti okokhoz, 's csak keserű poharat látunk, mellynek fanyar íze egy életet vesztegetett meg. E' keserű pohárhoz van szokva Hamvay Kálmán, ki valamit türni láttatik, de feledni — nem, kinél a' nyugodtság egy. nagyszerű szenvedés töredéket hagy olvashatni arczkönyvéből. . . . Most kopogtatás hallszik ajtaján, mire Kálmán felémült; mert illykor vendéget fogadni, egy

a' legnagyobb terük közöl. Mozdulatlan állt meg és nem szólott, vágyott volna menekülni. . . . Cséri Eduárd nyitott szobájába, 's szóltan bámulattal függeszté szemeit Kálmánra.

„Hamvay Kálmánt keresem. Te vagy-e barátom?”

„Én vagyok Eduárd!” 's kezét lágyan szorítá meg, mi alatt szemén egy könnycsepp jelelé elfogulását.

„Nem érthetem helyzeted! Fél éve hogy nem láttalak, 's ez kevés idő akkora változásra. Barátom! te lélekben szenvedsz; arczodról látom benső fájdalmad, melly könyüid szomjuhozza, 's nyugtalanságodból él. Szólj, szólj; mert vigasztaló szókra van szükséged!”

Kálmán tagadólag rázta fejét, 's egy székre mutatott. Mind ketten leültek.

„Oh Eduárd! mint fáj, hogy nem örülhettek jelenlétédnek úgy, mint azt a' baráti viszontlátás megkíváná.”

„Hagyj fel most ezzel, felelt Eduárd, a' szenvedés nem ösmér más indulatot, mint sajátágát, 's ha ez annyira elfoglalt, nyisd fel kebledet.”

Kálmán úgy alkalmazá magát, mintha hosszú beszédhez készülne, 's emlékét széthordozá sorsában, hogy hű ecsettel rajzolhasson barátjának.

„Mikor végbucsud vevéd tőlem,— így kezdé beszédét Kálmán,— jól emlékszem utó hangjaidra, így szólottak azok: „Barátom! örömmel látom boldogságod, 's jól esik hogy olly leányban találtad fel, mint Szerémi Matild; ha szeretsz várj meg a' lakomával.” Ezután egy isten hozzáddal távozá. . . . Milly üdv, mennyi remény között hagyál el ekkor! Tarka képek valának azok, fenyítő romok felettem, mellyek egyszerre szivembe omlottak, hogy rám ne ösmerj, hogy magamra ne ösmerjek. Szerémi Matild rám nézve elveszett, 's a' mi több új mátká gyűrű nyugszik ujján, az enyimetszivemmel együtt visszahányta!”

„'S ezért képes vagy magadat eltemetni?— közbe szóla Eduárd, — avagy olly édes az ifjú álom, hogy élet áron sem lehet belőle ébredni? Oh Kálmán! egy férfinak sokkal emelkedettebb pályacél felé kell hatolni, mint egy csekély leányjáték után magát elveszni engedni. Te nem vagy társulat embere, ha egy változó szív eltud attól ragadni.”

„Ne légy hiúság rabja, folytatá Kálmán. Így vélekedtem egykor magam is; de a' tapasztalás másként tanított. Különkülön érdekek köt-

nek mindenkit az élethez, társasághoz, egyet anyagi haszon, más szellemi élet, egyet rang, pompa, más hírnév, egyet hiúság, más dicsvágy, elannyira, hogy a' közjóra nem találsz embert érdekek nélkül munkálni. Avvagy szakaszd el kebledtől kinek kinek imádott bálványát, mellyel az életet szereti, 's kérdezd: akar-e tovább is emberi hivatásában ragyogni? Feleletet nem kapsz; de az irtoztató nem-et tapasztalni fogod részvélen veszteglésében. Te ösmersz engemet. Jól tudod, hogy nyilvános közügyben szót emelni, mi tán élvet adhatott volna, számításaim nem engedének; mert életfogantyú nélkül nem akartam párt embere lenni, gyűlöltetve az ellenpárttól. Birhatatlanok után soha nem vágyott lelkem, 's azért céljaim magasak nem lehettek; de törpék sem voltak. És mivel az élet, semmi érdek nélkül nem élet, én is teremtettem magamnak egy szent érdeket előképül, mellyel az élet tisztább színben jött fel előttem, 's boldogságom kulcsát adá kezembe, hogy általa zárt kincseket nyissak fel számomra, 's ha én ezt a' szerelemben leltem, bámulhatsz-e, ha vesztével, remény és kilátás nélkül, halva, lehunyt szemek nélkül, állok előtted. Oh! ne vess ellent érzéseimnek, hiszen én az életet Szerémi Matildban szerettem: Nekem ő volt bálványom, kit a' sors rombolt le lelkem oltáráról, midőn már vele szoktam a' szép jelent, vele számítottam a' még szebb jövőre. Eduárd! hidd el, mit az emberi szív édesen szokott meg, azt hosszú fájdalom árrával szokja nélkülözni tanulni; 's ha hite, reménye árboczai szét töredeznek, összegomolyodnak életvitorláit, 's kétséges a' part, kiszállásra. Szálj bár mi életkincsekkel az élet tengerére, és sülyedj el szerelem dolgában, nem mentheted meg kincseidet, 's talán mindent vesztettél, ha a' késő idő fel nem halászsza vesztéséged.

De akarom, tudd történetem részletesebben. Szerémiékhez egy bizonyos Órhelyi ajánlván, kit jobbágyai után némelylek méltóságos czimmel is illetének. Magam is örültem egy előre ez ösmeretségnek; mert biztam Matildban kinek adott szavát már jegygyűrűében is birtam. Szives nyájassága Órhelyi iránt még nem oltott gyanut lelkembe; mert hiszen ő férfiak között jelleménél fogva mindig egyformaságot játszott, mi társaságban éppen nem hozsontó. 'S én, bár igényt tarték vonzalmához, ellenkezőt nem követeltem; mert ha csak magunkra voltunk, elégtételt leltem irántami szívkegyé-

ben. Illykor fogyhatatlanak voltak mézes szavai, 's szenvedélye hullámiból a' legapróbb gyöngyököt kifoghatám, mellyeket csókkal illesztett keblemre, mint megannyi drága ragyogványait szerelmének. Oh! a' nő nem igen okosan játsza szerepét, ha érdemkoszorui közé méltánylásul és életelvül egy főkötőt is kíván. Gyakran mentem házukhoz, mindennapos voltam. Ritka nap, mikor Órhelyit ott nem találtam. . . . Egy esten, midőn távozott, Matild a' külszobában kötelességén fölül tovább mulatott vele, 's itt első szikrája lobbant fel agyamban a' kétkedésnek, melly tüzes lávaként szóródott lelkemre, béhamvazni nyugodalmam. Ha bėjött, érzettni kívántam vele botrányom, hidegen jöttem el házuktól. Négy napig nem látogattam meg. Megösmérem, csekélységre helyezem nehezteléseim alapját; de ő mátkám volt Eduárd, 's Órhelyitől szégyenülve véltem magamat! csak hamar azután egy monda zugott füleimbe: hogy Matild, Órhelyi kívánatára mátká gyűrűm kívonta ujjából, nem viseli. Semmisülve voltam, nem tudom miként rohantam oda igazat adni hitemnek. Matild előttem állott, én ujjait szemléltem, de szemeim nem mutathaták fel a' gyűrűt, — a' monda igaznak látszott. Én nem hittem; de a' gyanu kigyója még is szétfűtta mérgét keblemben. Észrevette változásom; de tudni nem akart róla. Beszédhez kezdett, a' nélkül hogy négy napi elmaradásom okát tudakolná! Ő nem szeret! gondolám most először magamban, 's emlékem Órhelyire kergetett. Oh é' névben kitörölve láttam jelentő számát életemnek. Még sem hittem; hiszen annyi biztató szó szerelem édességei között, oly válogatott órái a' gyönyörű multaknak: lehetnek-e szomorú emlékfűzerei egy borzasztó csalódásnak?! Nem, nem, — a' feledés csak nagy idő műve lehet, ha a' szerelem belé ültette nefejejtseit; 's az ő esókjai még ajkimon égnek! Igen igen, ha szeretett, illy egyszerre hűlnie nem lehet; mert a' szerelem nincs napi változás alá vetve a' szívében, perczeken jelenik meg, 's évek szárnyain halad, ha menni kell. . . . Így törődtem magamban hosszason 's ismét ujjaira pillanték. Tovább ki nem állhattam, elmondám a' hallomást 's méztelen ujjait mutatva, igazolására hívtam fel. Matild meg volt lepetve. Felelet után kapkodott, 's így szólt:

— Megvallom, sokan boszontának a' mátkagyűrűvel, azért jobb, véltem, ha a' szálkát eldugom szemük elől, hiszen ön a' nélkül is

jegyeseim, ha ujjamon nem litogtatom gyűrűjét. Hangjában bizonyos fensőség bélyege volt, nem a' régi Matild szólt hozzám. Leveretten feleltem.

— Matild! ha kegyed bánja, hogy a' világ egybekötésünk zálogával bajlódik, oh akkor nőmnek is bánni fogja magát! Azért ha ereje van hozzá, adja vissza gyűrűmet, a' megbánás órája még nem késett. —

— Kálmán! viszonzá a' régi Matild, ha ön megbocsátja szavait, én megbocsátom. Mit kíván?

Oh barátom! annyi melegség volt szavaiban, annyi gyöngédség. A' Jézus illy hangon szólhatott felebarátihoz. Fel voltam ragadtatva kéteyeimből, igaznak láttam őt. Ekkor szenvedelem egész hevével öleltem át 's kértem: vonná viszont ujjára gyűrűmet, hogy örömmöm és nyugalmam teljes legyen, mint volt kurta boldogságom. . . . Szavaim után megnyugodott karjaim között, 's aztán toilette-jéhez sietett. A' gyűrűt felmutatta 's növendék balujjára illeszté. . . . E' pillanatban az ajtó megnyílt. Órhelyi lépett bé. Érzettem hogy Matild megrezketett, 's egy koppanással a' gyűrű földre karikázott. Órhelyi hirtelen utána nyult 's tulajdonosához némi követelő tekintettel visszanyujtá. A' gyűrűt nem láttam többé, Matild elrejtette. Most már nagyszerűleg éreztem csaltságát, 's láttam a' méltóságos czimzetet hatalmasan vívni a' szerelemmel. Nincs a' nyelvnek hatalma e' perczen leszenvedett kinomat elősorolni. Hajh barátom! a' pénz és czim hatalmas vetélytársak a' szerelemben, 's egy kis hiúság, nagyravágy felalkuszsa a' gyenge szív minden szerelem-érzését. Külsőségek rabja lett az ember, mellyekhez a' divatkór annyira lelánczolja, hogy inkább szeret külsőleg fényben boldognak láttatni, miut egyszerűségben valósággal az lenni.

Matild el volt foglalva, én küszködém; agy és szívrémek rohantak meg egyszerre, 's felpengeték tagjain minden erejét. Vádlólag akartam fellépni ellene, és még is epedve néztem szeméi közé; gyűlölettel akartam szaladni közeléből, 's ah! még is szerelemmel jöttem el.

Más nap távoztam a' városból; nem kellett a' népes sərbolt, melly magába zárta ifjúságom minden reményét. Néhány nap telve egy ember jött be lóháton udvaromra, 's levelet nyújtott át Szerémi Matildtól. Darab ideig nem bontám fel; mert remény szikrát véltem benne lappangani; az ellenkezőhöz már hozzá válek szokva, 's ez nem vert le annyira, mint az

felemelt volna. Végre feltörtem, 's első pillanatra gyűrűm tűnt szemeim elé. Értettem az egészét, hisz' az út már törve volt rá... A' levél tartalma így hangzott:

„El kell válnunk, a' sors úgy akarja. Bővebben megfontoltam, hogy önnek szűk állapota, csak alapja lenne házi boldogtalanságunknak; jobb tehát a' szerelemnél messzebbre is gondolni; mert a' jövődönök nagyobb követelése is lehetnek. Azért küldöm jegygyűrűt kiváltásul az enyémmek. Istennek ajánlom önt, 's emlékezzék meg a' könnyűs szemekkel való — Matildról.“

Elvált tehát; mert szegény vagyok. Oh ez nem lehet fogantyú, hisz' én ételt, ruhát, lakot tudtam volna adni, igaz nem olly fényest, mint a' dús Órhelyi. Megcsalt hát? Nem nem, hisz' a' szerelemben nem lehet csalás, 's ki az, ki szeretve csalta valaha meg szerelmesét? Miért hát vissza a' jegygyűrűt? Oh! mert tisztánsoha nem szeretett, ha illy hidegen válni tud. Így kell lenni. Sziveink egymástul eltérőleg vernek, az enyém érette, most is érette, és ő — hő keblemen, vérem melegénél hidegedett el, míg végkép eltűnt, el mint egy álmodott szerencse!

Így törődtem hosszasan, 's gyűrűjét levontam ujjamról. Viszont Órhelyi állt emlékemben, 's a' gyűrűt nem akarám adni, hisz' Matild adott szava rejlik benne — gondolám — 's ez ércz kötleveknél fogva jogom van szívéhez. Meggyőztem magamat, 's egy sobajtással a' gyűrűt átadám a' követnek. — Vidd, mondtam, mert Matild kéri, ki szíve hira nélkül mátkámuláruhá el magát, 's oh! az ő szíve soha ne lakoljon nyelve büniért!

A' követ távozott, én sűrű könnyűimmel kísérem; mert olly kincsemet vitte, mit senki a' földön többé vissza nem adhat.

Égész éjen át virasztottam keblem koporsója mellett, hova szerelem, féltékenység, kétségbeesés temetve voltak. El akarám hagyni a' borzasztó halót, az Istennek személyesen ohajtam bémutatni fájdalmaim; de egy talizmán előtttem állt 's kiáltott: ne rontsd el az Isten művét!

A' történetek után kevéssel írja egy levelezőm, hogy Matild, Órhelyivel új mátkagyűrűt váltott. Lakomájok e' hó tizedikére volt határozva; de Matild atyja halála odább vetette az esküvőt. A' temetésen Órhelyi hú vigasztalója

volt az árva Matildnak, 's a' t. Az Isten több szerencsével áldja meg őket, mint engemet!“

A' mint beszédét végzé Kálmán, levele érkezett, mit tüstént felbontott.

„Hah! olvasd csak! szolt Kálmán, mitán levelét végig futotta, ha jól láttam... nem nem, az képtelenség! Még is ha úgy volna, szegény szegény Matild, akkor szánám őt! Itt van, olvasd fenhangon, nem hihetek szemeimnek, olvasd.

Eduárd olvas: Barátom Kálmán! te boszulva vagy. Szerémi Matildot Órhelyi odahagyá, mint ő elhagyott tégedet. Hiszem, nem fogsz szegénynek sorsán örülni. Javai apja adósságában elpecsételvék, 's felszámítás szerint mie sem marad. Ha illy csapások után nem hervad el, kétséges jövődő létele, 's a' t. 's a' t. —

„Most itélj sorsod és Matild sorsa felett, melylyiteknek jutott a' keserűbb? jegyzé meg Eduárd.

„Ikre vagyunk a' csalódásnak, egyért szenvedünk, együtt érzünk; oh ez borzasztó rokonszeny! Ha mindennap embere lennék, talán örveudeném e' változást; mert hiszen neki azon pohárral méretett, mellyből engem itatott. De én még is szeretem őt, 's ha gyilkot verne is keblemben, csókolnám a' halált kezeiből. 'S most ah! ki az, ki neki vigaszt nyujtana? Szülői nincsenek, javait birói zár temette el, kétséges mindennapi kenyere, 's illykor valljon hol van a' barát, ki lelki részvétellel örködjék a' szerencsétlen felett? Oh! jól ösmérem az embert; míg boldogok vagyunk, társul szegődik, 's ha elesünk, ne várd segédkezést; mert még ösmerettségét is elesküsi. Igen, én megyek, Matild éppen most barát nélkül nem lehet, 's ha ég és föld elhagyá, én vigasztalóul lépek fel, találja fel bennem barátját és mindenét! Nemde barátom, sok kicsinylelkű hahotálui tudna szándékomon?“

„Neved ki őket, felelt Eduárd, — azonban jól vigyázz, természet felettit magad se mivelj. Mint emberbarát megjelenhetsz ugyan nála; de csak emlékével a' szerelemnek, hisz' a' valót ő játszta el. 'S jól vigyázz; mert a' szív sokszor bűnbocsátóbb, mint azt az okosság helybenhagyható. Jer jer, vigasztald, ha erőd van, boszuld meg nemesen, mint férfihoz illik.“

Kálmán, keblére borula barátjának, 's más nap együtt utazának Kolozsvárra. (Folyt. köz.)

Veress József.